

Asia	Lippukokoelman tekijänoikeudellinen suoja, luettelo-/tietokantasuoja
Hakija	NN
Annettu	21.6.2000

Selostus asiasta

NN on 27.1.2000 pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa lippukokoelman tekijänoikeudellisesta suojasta.

Lausuntopyyntö

Lausuntopyynnön mukaisesti hakija toimii piirustus- ja graafisen alan yrittäjänä toiminnimellä X. Lippujen suunnittelusta hakija kertoo seuraavaa. Suunnitellessaan muutama erilliseen toimeksiantoon liittyviä valtioiden kansallisia lippuja syksyllä vuonna 1993, hakija huomasi lippujen tarjonnan olevan sekalaista. Tästä johtuen hakijalla syntyi ajatus omasta, mahdollisimman oikeisiin ja mikäli mahdollista, valtioiden virallisiin tietoihin perustuvasta lippukokoelmasta.

Lausuntopyynnön mukaisesti hakija aloitti varsinaisen piirustustyön vuonna 1994. Itsenäisiä valtioita kokoelmassa on hakijan mukaan nyt 192 kappaletta. Pelkkiä piirtämiseen käytettyjä urakkamaisia työtunteja on lausuntopyynnön mukaisesti kulunut 147,5 tuntia. Tämän jälkeen on lausuntopyynnön mukaisesti suurin työ ollut saattaa annetut PMS värimääritykset (Pantone systeemi) soveltuviksi CMYK nelivärisarjaan (cyan, magenta, yellow ja black). Tätä tarkoitusta varten hakija on teettänyt kromat punaisesta väristä tämän ollessa vaikein väri siksi, että lausuntopyynnön Pantone-värit "sammuvat" CMYK-painatuksessa. Lausuntopyynnön mukaisesti työhön käytettyä kokonaisaikaa on vaikea määritellä johtuen työn pitkäaikaisesta suoritustavasta.

Varsinainen piirustustyö on lausuntopyynnön mukaisesti tehty käytännössä alusta asti käsin lipusta annettujen määritelmien mukaisesti. Liput, joissa on embleemi (tunnuskuva, symboli), on yleensä ensin muutettu digitaaliseen muotoon kuvanlukijan avulla. Tämän jälkeen hakija on piirtänyt vastaavan kuvion tämän päälle käyttäen Freehand-piirrosohjelmaa. Poikkeuksena tästä mainitaan Mexikon lippu, jossa kuviota on käytetty sellaisenaan ainoastaan uusin väriyksin. Myös vaakunnallisia lippuja on tehty siten, että niistä on otettu suoraan kopioita.

Varsinaiset tiedot eri lipuista on lausuntopyynnön mukaisesti koottu eri lähteistä. Lähteinä mainitaan Flag Research Center (FRC, USA) ja siihen liittyen "Flag Bulletin" (FRC:n lehti) sekä "Liehuvat värit"- niminen lehti. Hakijan mukaisesti liput on valmistettu aina samassa koossa, annettujen mittojen ja värimääritysten mukaisesti. Osaan lipuista on olemassa valtiossa virallisesti vahvistetut värit, osaan FRC:n suositus.

Värien muunnosprosessista todetaan lausuntopyynnössä seuraavaa. Normaalisissa valokuvien varustetuissa painojulkaisussa käytetään CMYK värejä, joissa eri värien osuudet ilmaistaan prosentuaalisina osuuksina. PMS värit eli Pantone systeemi on kansainvälisesti käytetty järjestelmä, jossa on valmiita, koodattuja värisävyjä, joita käytetään suoraan värikuhka oman numeroidun sävyn mukaisesti. Hakijan käyttämässä viuhkassa on rinnakkain PMS ja CMYK värit siten, että siitä näkee värien prosentuaalisen määrän CMYK muodossa sekä sen, kuinka paljon eri värit poikkeavat toisistaan. Lipuille on lausuntopyynnön mukaisesti virallisesti annettu juuri PMS värien numerot, joissa punainen ei normaalisti ole aiotun kaltainen työn mennessä neliväripainatukseen. Tästä johtuen hakija teetti kromaliinin sisältäen yleisimmät PMS punaiset sekä erilaisia CMYK %-punaisia. Näitä vertailemalla löydettiin "oikeat" punaiset CMYK väreistä.

Hakija kertoo edelleen ylläpitävänsä kokoelmaa saattamalla muuttuneet liput ajan tasalle.

Lausuntopyynnössä todetaan edelleen, että lausuntopyyntöön oheistetun lippuluettelon lisäksi hakijalla on niin sanottu lippupäivitysten luettelo, jossa jokainen lippu on hakijan tärkeiksi katsomine tietoineen omana dokumenttinaan sisältäen muun muassa päivämäärät, mitoitukset, värit PMS ja CMYK tietoina, lipputyylit sekä jotakin oleellista embleemien symboli-kielestä.

Lausuntopyynnöstä ilmenevin tavoin lippukokoelma käsittää tiedot eri lipuista, kuten lippujen värit ja mitat sekä lippujen varsinaiset piirustukset. Lippukokoelman konkreettisina esiintymismuotoina mainitaan aakkoselliseen järjestykseen mapitetut tulosteet "työnkulun papereista" sisältäen tiedot eri työvaiheista sekä lippujen tiedot ja lippujen mallit lopullisessa muodossaan, digitaalisessa muodossa olevat lippujen kuvatiedostot aakkosellisessa järjestyksessä siten, että jokainen lippu on järjestelmässä omana tiedostonaan sekä Adobe Acrobat Reader -muodossa olevan viisisivuisen dokumentin sisältäen aakkosellisessa järjestyksessä jokaisen kokoelmassa esiintyvän lippun piirustuksen, nimen ja mittasuhteen.

Lausuntopyynnön mukaisesti hakija haluaa turvata oikeutensa tähän työhön ja pyytää tämän johdosta tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa liittyen lippukokoelman tekijänoikeudelliseen suojaan.

Lausuntopyyntöä on myöhemmin täydennetty suullisesti siten, että hakija pyytää käsiteltäväksi myös lippukokoelman mahdollista tekijänoikeudellista suojaa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeuslain 1 §:ssä on esimerkkiluettelo eri teoslajeista. Teoksia voivat olla esimerkiksi kaunokirjalliset tai selittävät kirjalliset teokset, sävellysteokset, valokuvat tai muut kuvataiteen teokset.

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisella teoksella tarkoitetaan henkisen, omaperäisen luomistyön tuotetta. Teoksen tulee niin sanotusti ylittää teoskynnys eli saavuttaa teostaso. Tekijänoikeudellisen suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Teoksen aihe, taiteellinen arvo, käyttötarkoitus tai muut vastaavat seikat eivät yleensä ole huomioon otettavia seikkoja teostasoa arvioitaessa. Myöskään työn luomiseen vaadittavalla työ- tai tietomäärällä ei ole merkitystä teostasoa arvioitaessa. Jos tekniset tai muut vaatimukset asettavat työn laatimiselle niin ahtaat rajat, että tietty asia voidaan ilmaista vain yhdellä tavalla, ei tällaisen työn normaalisti voitaisi katsoa ylittävän teoskynnystä. Tekijänoikeus syntyy sille luonnolliselle henkilölle, joka on luonut teoksen.

Tekijänoikeus ei suojaa ideoita ja yleisiä periaatteita sellaisenaan. Tekijänoikeus ei suojaa myöskään teoksen aihetta tai teoksen sisältämiä tietoja sellaisenaan. Sen sijaan tekijänoikeus suojaa sitä omaperäistä ilmenemismuotoa, joka tietylle idealle, periaatteelle tai aiheelle on annettu.

Tekijänoikeuslain 9 §:n mukaisesti lakeihin, asetuksiin sekä viranomaisen tai muun julkisen elimen päätöksiin ja lausumiin ei ole tekijänoikeutta.

Vuonna 1996 annettiin Euroopan neuvoston ja parlamentin direktiivi 96/9/EY tietokantojen oikeudellisesta suojasta (myöhemmin tietokantadirektiivi). Direktiivissä yhtenäistettiin tietokantojen suojaa jäsenvaltioissa.

Direktiivin artiklan 1(2) mukaisesti tietokannalla tarkoitetaan "teosten, tietojen tai muiden itsenäisten aineistojen kokoelmaa, jotka on järjestetty järjestelmällisellä tai menetelmällisellä tavalla ja joihin elektronisesti tai muulla tavoin on mahdollistettu yksilöllinen pääsy". Tietokannan ei välttämättä tarvitse olla elektronisessa muodossa suojaa saadakseen. Erään määritelmän mukaan tietokanta on jäsennetty kokoelma tiettyä kohdetta kuvaavia tietoja (komiteanmietintö 1987:8, s.123).

Tietokantadirektiivin kansallisen voimaansaattamisen yhteydessä (laki 3.4.1998/250) Suomen tekijänoikeuslakiin otettiin lain 49 §:n 1 momentin 2 kohdaksi tietokantojen erityissuojaa koskeva määräys. Laki tuli voimaan 15 päivänä huhtikuuta 1998. Nykyisen Suomen tekijänoikeuslain mukaisesti teoksista, tiedoista tai muusta aineistosta muodostuvat tietokannat tai kokoelmat voivat olla tekijänoikeuden kohteena tai ne

voivat saada lähioikeussuojaa tekijänoikeuslain 49 §:n nojalla joko luettelosuojasäännöksen tai tietokantojen erityissuojasäännöksen nojalla.

Saadakseen tekijänoikeussuojaa tietokannan tai kokoelman tulee täyttää tekijänoikeussuojan yleiset edellytykset. Näiden kohdalla omaperäisyys voi ilmetä erityisesti aineiston valinnassa ja järjestelyssä (komiteanmietintö 1953:5, s. 50, hallituksen esitys 1997:7, tietokantadirektiivin artikla 3(1)).

Tietokanta tai kokoelma voi tulla suojatuksi joko tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisena teoksena tai tekijänoikeuslain 5 §:n mukaisena kokoomateoksena, mikäli tietokanta tai kokoelma on aikaansaatu teoksia tai teosten osia yhdistämällä. Tietokannan tai kokoelman tekijänoikeus kohdistuu itse tietokantaan tai kokoelmaan, mutta ei sen sisältönä oleviin aineistoihin. Näiden mahdollinen tekijänoikeussuoja tulee arvioida erikseen.

Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaisesti tekijällä on yksinomainen oikeus määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna. Kappaleiden valmistaminen on tekotavasta riippumaton.

Teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti. Teoksen saattamista yleisön saataviin on esimerkiksi teoksen julkinen esittäminen tai teoksen laittaminen julkiseen tietoverkkoon.

Tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisesta suojasta

Tekijänoikeuslain 5 luvussa säädetään eräistä tekijänoikeutta lähellä olevista oikeuksista. Näiden niin kutsuttujen lähioikeuksien suojan saamisen edellytyksinä ei ole henkinen luomistyö, vaan tietty suoritus tai toiminta.

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukaisesti sillä, joka on valmistanut 1) luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoa, tai 2) tietokannan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta, on yksinomainen oikeus määrätä työn sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla ne yleisön saataviin.

Kohdan 1) suojan saamisen edellytyksenä on, että työhön on yhdistelty suuri määrä tietoa. Tätä suojamuotoa kutsutaan luettelosuojaksi. Luettelosuoja on riippumaton valinnan tai järjestelyn kriteereistä ja mahdollisesta omaperäisyydestä. Tarkoituksena on suojata tuotteita, joiden aikaansaaminen vaatii tiettyä vaivaa, ammattitaitoa ja pääomaa (komiteanmietintö 1957:5, s. 33). Luettelosuojan yleisenä edellytyksenä on lisäksi, että luetteloon ym. on yhdistelty tietoa. Tekijänoikeusneuvosto on lausunnossaan 1990:13 todennut, ettei kysymyslomake siihen liittyvine kysymyksineen ja vastauksineen tullut suojatuksi luettelosuojasäännöksen nojalla. Esimerkkinä luettelosuojan kohteesta voidaan mainita puhelinluettelo (tekijänoikeusneuvoston lausunto 1987:16). Tekijänoikeusneuvosto on myös lausunnossaan 1996:15 katsonut, että 200 asiakirjaa käsittävä asiakirjaosuus oli sellainen tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettu työ, johon on yhdistelty suuri määrä tietoa.

Kohdan 2) mukaisesti suojan piiriin kuuluvat tietokannat, joiden sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta. Tietokantojen erityissuojan tarkoituksena on suojata tietokannan valmistamiseen kulunutta investointia. Suojan saamiseksi vaadittava panostus voi tietokantadirektiivin johdanto-osan kohdan 40 mukaisesti muodostua rahoituksesta ja/tai ajan, vaivannäön ja energian käytöstä.

Tekijänoikeuslain 49 §:n 2 momentin mukaisesti työn valmistajalla on yksinomainen oikeus määrätä koko työstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla ne yleisön saataviin. Näitä toimia tulisi tulkita tekijänoikeuslain 2 §:n mukaisesti. Suoja kohdistuu koko työhön tai olennaiseen osaan sitä. Kokoelmassa olevia yksittäisiä tietoja saa vapaasti käyttää, olettaen etteivät ne saa omaa suoja.

Tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisen suojan tarkoituksena on estää työn luvaton kopiointi ja yleisön saataville saattaminen investointeja vahingoittavalla tavalla siten, että väärinkäytöksen seurauksena syntyisi kilpaileva tuote tai että tällaisen väärinkäytöksen seurauksena aiheutuisi laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaista vahinkoa alkuperäisen tuotteen aikaansaajan investoinneille.

Tekijänoikeuslain 49 §:n mukainen suoja syntyy sen tekijälle tai tekijöille. Tekijänä tässä mielessä voi olla paitsi luonnollinen henkilö, myös sellainen yritys tai muu yhteisö, joka on taloudellisesti vastuussa kokoelman tekemisestä tai jonka aloitteesta ja riskillä investointeja tehdään.

Lain 250/1998 voimaantulosäännösten mukaisesti tekijänoikeuslain 49 §:ää tulee soveltaa myös ennen lain voimaantuloa eli 15 päivänä huhtikuuta 1998 tehtyihin töihin kuitenkin siten, että ennen lain voimaantuloa tehtyihin toimiin sekä hankittuihin oikeuksiin ja tehtyihin sopimuksiin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Tekijänoikeuslain 49 §:n mukainen suoja on normaalisti voimassa 15 vuotta työn valmistumisesta tai jos työ saatettiin yleisön saataviin ennen tämän ajanjakson päättymistä, 15 vuotta siitä vuodesta, jona työ saatettiin ensimmäisen kerran yleisön saataviin. Erityisen siirtymäsäännöksen nojalla kuitenkin sellaiset lain 49 §:n mukaiset suojan kohteet, jotka on valmistettu 31 päivän joulukuuta 1982 jälkeen, mutta ennen lain voimaan tuloa eli 15 päivänä huhtikuuta 1998, ovat suojattuja 1 päivään tammikuuta 2013.

Mikäli 49 §:ssä tarkoitettuun työhön tehdään lisäyksiä tai muutoksia, voidaan työ tai sen osa tapauskohtaisesti harkiten katsoa uudeksi työksi, jolle lasketaan oma suoja-aikansa.

Tekijänoikeuslain 49 §:n mukainen suoja ei ole esteenä tekijänoikeussuojan saamiselle, eli jos teostaso ylittyy, voidaan myös tekijänoikeussuojaan vedota.

Rajoituksista

Tekijän yksinoikeuksia rajoittavat tekijänoikeuslain 2 luvussa mainitut rajoitukset. Osa näistä rajoituksista on tekijänoikeuslain 49 §:n 4 momentin nojalla säädetty koskemaan myös lain 49 §:n mukaista suojaa. Kuitenkaan esimerkiksi tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokannan kopiointi yksityiskäyttöön ei ole sallittua tekijänoikeuslain 12 §:n nojalla.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Lausuntopyyntöön oheistettu lippukokoelma sisältää lausuntopyynnön mukaisesti 192 eri itsenäisen valtion liput. Itse lippujen piirtämiseen on lausuntopyynnön mukaisesti kulunut 147,5 työtuntia. Tämän lisäksi lippujen värimääritykset on lausuntopyynnön mukaisesti jouduttu tekemään uudestaan.

Lausuntopyynnössä esitetty lippukokoelma käsittää lausuntopyynnön mukaisesti yhteensä 197 lippua käsittäen näiden tiedot kuten mitat, värit ym. sekä liput piirrettyinä. Lippukokoelma on tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan saatu aikaan mekaanisen työn seurauksena siten, että ensin on hankittu mahdollisimman tarkasti jokaisen lipun tiedot, minkä jälkeen liput on piirretty annettujen ohjeiden mukaisesti ja lipun värit on muutettu CMYK muotoon. Tämän jälkeen lipun tiedot ja piirros lipusta on lisätty lippukokoelmaan. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei lippukokoelmassa esiinny sellaista omaperäistä henkistä luomistyötä esimerkiksi aineiston valinnassa ja järjestyksessä, että lippukokoelma saisi suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n tai 5 §:n tarkoittamana teoskynnyksen ylittävänä teoksena. Tekijänoikeusneuvosto katsoo myös, etteivät yksittäiset liput tai lippujen tiedot ole tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittamia teoskynnyksen ylittäviä teoksia. Tekijänoikeusneuvosto toteaa vielä, ettei työhön vaadittavalla työ- tai tietomäärällä sellaisenaan ole vaikutusta teoskynnystä arvioitaessa.

Tekijänoikeuslain 9 §:n mukaisesti myöskään lakeihin tai asetuksiin sekä viranomaisen tai muun julkisen elimen päätöksiin ja lausumiin ei ole tekijänoikeutta. Tämän vuoksi esimerkiksi Suomen lippua koskevat tiedot, olettaen että ne ylittäisivät teoskynnyksen, ovat automaattisesti suljetut tekijänoikeussuojan ulkopuolelle sen johdosta, että tiedot perustuvat lakiin Suomen lipusta (26.5.1978/380) sekä valtioneuvoston antamiin tarkempiin Suomen lipun värejä koskeviin määräyksiin.

Tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan lippukokoelman aikaansaaminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta tiedon keräämisen, varmistamisen sekä lippujen piirtämisen ja värivalintojen osalta. Tämän lisäksi lippukokoelmaan on yhdistetty suuri määrä tietoa. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnössä tarkoitettu lippukokoelma on tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin tarkoittama työ.

Tekijänoikeuslain 49 §:n 2 momentin mukaisesti työn valmistajalla on yksinomainen oikeus määrätä työn koko sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta valmistamalla siitä kappaleita tai saattamalla ne yleisön saataviin. Tekijänoikeuslain 49 §:n mukainen suoja ei siten ulotu esimerkiksi lippukokoelman yksittäisiin tietoihin tai lippujen piirustuksiin taikka laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osaa vähempään osaan lippukokoelmasta. Suoja käsittää sekä lippu-

jen tiedot (värit, mitat ym.) että lippujen piirustukset. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lippujen tekoon käytetyt tiedot saattavat myös vastaavanlaisin perustein saada omaa luettelo- tai tietokantasuojaa.

Lausuntopyynnöstä ei tarkkaan ilmene, milloin lippukokoelma on valmistunut. Mikäli lippukokoelma on valmistunut 31.12.1982 - 15.4.1998 välisenä aikana, on lippukokoelma suojattu 1 päivään tammikuuta 2013 asti. Muuten lippukokoelma on suojattu 15 vuotta työn valmistumisesta tai jos työ saatettiin yleisön saataviin ennen tämän ajanjakson päättymistä, 15 vuotta siitä vuodesta, jona työ saatettiin ensimmäisen kerran yleisön saataviin. Mahdolliset lisäykset tai muutokset lippukokoelmaan tulee myös arvioida tapauskohtaisesti erikseen.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Harri Stachon

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Sen ratkaisemiseen ovat osallistuneet tekijänoikeusneuvoston puheenjohtaja Niklas Bruun, varapuheenjohtaja Mikko Könkkölä, varsinaiset jäsenet Markku Uotila, Kirsi-Marja Okkonen, Päivi Liedes, Arto Alaspää, Stig Henriksson, Martti Heikkilä ja Kai Nordberg sekä varajäsenet Rainer Oesch ja Jaakko Eskola.